

Konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” sanāksme

“Pedagogu loma mainīgajā pasaulē: UNESCO un Latvijas perspektīva”

2025. gada 24. septembris, plkst. 9.30–12.00

Latvijas Nacionālā mākslas muzeja konferenču zāle

Jaņa Rozentāla laukums 1, Rīga

Protokols Nr. 36

Sanāksmi vada: **Dace Melbārde**, konsultatīvās padomes “Izglītība visiem” priekšsēdētāja, Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministre

Sanāksmē piedalās:

Konsultatīvās padomes locekļi, deleģētie pārstāvji

1.	Dace Melbārde	Padomes priekšsēdētāja, izglītības un zinātnes ministre
2.	Aurēlija Ieva Druvieta	Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP)
3.	Baiba Moļņika	UNESCO Latvijas Nacionālā komisija
4.	Gundega Zemture	Biedrība “Vecāki par izglītību”
5.	Gunita Kovaļevska	Bērnu aizsardzības centrs
6.	Inga Akmentiņa-Smildziņa	Biedrība “Vecāku organizācija mammām un tētiem”
7.	Ingus Alliks	Labklājības ministrija
8.	Iveta Vērse	Izglītības attīstības centrs
9.	Jeļena Vediščeva	Latvijas izglītības vadītāju asociācija (LIVA)
10.	Kaspars Kauliņš	Latvijas Informācijas un komunikācijas tehnoloģijas asociācija (LIKTA)
11.	Kaspars Kravinskis	Valsts kanceleja
12.	Kristīne Niedre-Lathere	Izglītības un zinātnes ministrija
13.	Laura Treimane	Izglītības un zinātnes ministrija
14.	Liene Briede	Daugavpils Universitāte
15.	Liene Voronenko	Latvijas Darba devēju konfederācija
16.	Līga Bērziņa	Latvijas Autisma apvienība
17.	Mārīte Seile	Latvijas Universitāte

18.	Paula Vikaine	Latvijas Studentu apvienība
19.	Signe Briķe	Ekonomikas ministrija
20.	Vita Brakovska	Biedrība "Zināšanu un inovācijas sabiedrība"
21.	Vita Juraga	Latvijas Nacionālā bibliotēka

Eksperti, novērotāji, organizatori

1.	Rūdolf Kalvāns	Izglītības un zinātnes ministrija
2.	Elīna Bērziņa	Izglītības un zinātnes ministrija
3.	Zane Ozola	Izglītības un zinātnes ministrija
4.	Karloss Vargass	UNESCO
5.	Sarmīte Pulste	UNESCO LNK
6.	Ilze Dalbiņa – Sarma	UNESCO LNK

Darba kārtība

- Ievadvārdi**
Baiba Moļņika, UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsekretāre
- Latvijas skolotājs tuvplānā**
Rūdolf Kalvāns, Izglītības un zinātnes ministrijas Izglītības departamenta direktors
- Uzruna konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" sanāksmes dalībniekiem**
Dace Melbārde, Izglītības un zinātnes ministre un konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" priekšsēdētāja
- Ieskats UNESCO Globālā ziņojuma par skolotājiem galvenajos secinājumos un ieteikumos**
Karloss Vargass (*Carlos Vargas*), UNESCO Izglītības sektora Skolotāju nodaļas un Starptautiskās darba grupas par skolotājiem "Izglītībai 2030" vadītājs
- Diskusija
- Noslēgums

1.

Ievadvārdus saka **Baiba Moļņika**, UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas ģenerālsēkretāre, aicinot uz pasauli paskatīties caur UNESCOprizmu, tostarp uz konsultatīvās padomes darbu un šīs dienas tēmu. Veidota kā mūžizglītības padome, tā pievērsusies dažādām mūžizglītības dimensijām – gan izglītību mūža garumā un plašumā (formālā, neformālā, informālā izglītība), gan dziļumā – kas ir mūsu stāsts, nospiedums pasaulei. Esam diskutējuši gan par skolotāju prasmēm, gan mācību vidi, gan ar LIZDA palīdzību izcēluši skolotāju labbūtības jautājumu.

Kādēļ šodien jārunā par skolotāju lomu mainīgajā pasaulē? Šobrīd esam pārmaiņu posmā no zināšanu sabiedrības uz mācīšanās sabiedrību. Stratēģiskajā UNESCO dokumentā “Izglītības nākotne” (*Futures of Education*) runāts par vairākiem principiem – mācīties mācīties, mācīties kļūt par profesionāli, sociāli aktīvu pilsoni, “augt sevi” un mācīties pārveidot sevi un vidi sev apkārt. Skolotājam mūžmācīšanās spogulis ir jāpagriež pašam pret sevi. Cik ļoti esam gatavi paši mācīties, kļūt, pārveidot. Nākotnes skolotājs- mācīšanās kopienas veidotājs. Jāmaina redzējums par mācīšanos, kas nevis sagatavo nākamajam dzīves posmam, bet dzīvei šeit un tagad, kuru spējam mainīt, ietekmēt.

Baiba Moļņika informē par darba kārtības maiņu un kā nākamo runātāju piesaka Rūdolfs Kalvānu, Izglītības un zinātnes ministrijas Izglītības departamenta direktoru.

2.

Rūdolfs Kalvāns, uzsākot prezentāciju, akcentē, ka atšķirībā no citām diskusijām par izglītību, šoreiz centrā skolotājs. Stāstījums būs populārzinātnisks, prezentējot tipisko Latvijas skolotāju: sievieti, 49 gadus jauna, kura skolā strādā apmēram 19 gadus, kurai ir 0,7-0,8 slodze, bakalaura grāds pedagoģijā kādā priekšmetā. Dzimumu sadalījums – arī Latvijā šī profesija pārsvarā ir sievietēm, apmēram 90% skolotāju ir sievietes (šajā statistikā nav augstākās izglītības iestādes). Tikai daži vīrieši pirmsskolas izglītībā. Izaicinājums – demogrāfija. Ir skolotāji, kuriem ir vairāk nekā 80, pat 90 gadu. Piemērs interešu izglītībā – šaha pulciņa vadītājs Valmierā.

Lielākajai daļai skolotāju ir bakalaura grāds. Statistikā daļai no tiem, kam ir maģistra grāds, tas saņemts augstākās izglītības restrukturizācijas rezultātā un līdzīgi kā Lietuvā un Igaunijā skolotāji, kas bija ieguvuši profesionālo bakalaura grādu, transformējās kā maģistri. Skolās strādā gan pedagoģijas studenti, gan arī 81 zinātņu doktors, lai gan šobrīd nav nekādu bonusu vai īpašu priekšrocību tiem, kam ir šāda izglītība. Runājot par atalgojumu, atgādinājums, ka mēs samērā lineāri virzījušies atalgojuma pieauguma virzienā.

Kāpēc trūkst skolotāju? Studējošie ir diez gan daudz, skaits pat pieaug. Speciālo pedagogu un logopēdu skaits salīdzinoši mazs. Kas jaunos skolotājus uztrauc? Rūdolfs Kalvāns atsaucas uz LIZDA pētījumu pāris gadus atpakaļ. Jaunajiem pedagogiem lielas slodzes jau pirmajā gadā, vecāku neuzticēšanās un liela interence klasvadībā, audzināšanā. Jaunie pedagogi nejūtas labi skolas komandā, pastāvīga/ ilgstoša mentoringa trūkums, metodisko līdzekļu un tematisko plānu trūkums

Noslēgumā Rūdolfs Kalvāns iezīmē, kā mēs dažādos līmeņos spēcinām skolotājus valsts, pašvaldību, skolu līmenī. Piemēram, ir pašvaldības, kas nodrošina veselības apdrošināšanu, ir iespēja kompensēt transporta, dzīvošanas izdevumus, piešķirt pašvaldību stipendijas tieši pedagogiem. Ir valsts stipendiju programma, valsts finansētās studiju vietas pat nepilna laika, neklātienes studentiem. Tiek piešķirta gada balva izglītībā gandrīz katrā pašvaldībā, kā arī Latvijas Universitātes un Izglītības un zinātnes ministrijas balva. Skolotājiem ir divu mēnešu atvaļinājums. Tie visi ir atbalsta mehānismi. Prezentācija – 1. pielikumā.

3.

Sanāksmes turpinājumā uzrunu klātesošajiem saka izglītības un zinātnes ministre **Dace Melbārde** un pasakās par elastību darba kārtības noteikšanā. Šobrīd parlamentā aktuālas diskusijas par zinātnes lomu sabiedrībā, kā saglabāt akadēmisko brīvību, tāpat kā jaunrades un pulcēšanās brīvību. Tas sasaucas arī ar šīs dienas tēmu par pedagogiem, kuriem arī ir uzdevums mums šo brīvību nozīmi iemācīt.

Skolotāja loma mūsdienu izglītības sistēmā ir būtiski mainījusies. Skolotājs ir ne tikai zināšanu sniedzējs, bet arī mentors, atbalstītājs, mūžizglītotājs, kas palīdz orientēties ī daudzveidīgajā informācijas telpā, kas strauji mainās. Izaicinājums – spēt saprast, risināt modernās pasaules izaicinājumus, skaidrot un diskutēt ar skolēniem, vecākiem un plašāku sabiedrību. Tas prasa profesionālu sagatavotību un gatavību mainīties, pilnveidoties. Svarīgi runāt par skolotāju izglītību, cik daudzveidīgas iespējas piedāvājam, tostarp profesionālās pilnveides programmas, mācīšanos vienam no otra. Skolotājiem jābūt soli priekšā sabiedrībai, jāpalīdz pārmaiņas vadīt.

Saruna par skolotāju profesijas nākotni vienlaikus ir saruna par tehnoloģijām izglītībā. Tikko spējam pielāgoties digitalizācijas vilnim, kad jau nākamā modernā tehnoloģija ienāk izglītībā. Šobrīd- mākslīgais intelekts, kas piedāvā plašas iespējas, tostarp palīdz veidot personalizētu mācību pieeju. Tomēr tehnoloģijām ir pozitīva ietekme un jēga tikai tad, ja esam atbilstoši sagatavojuši skolotājus.

Labi, ka arī UNESCO virsvadībā šie jautājumi tiek uzraudzīti. Nesen Santjago Čīlē notika samits, kas bija veltīts skolotāju lomai un profesijas attīstības izaicinājumiem. Ministre izceļ vienu no samitā izskanējušām atziņām, ka lielas tehnoloģiskas pārmaiņas vienmēr noved pie pārmaiņām izglītībā. Nepieciešama dziļa izpratne par to, kā izglītībai jāpielāgojas šīm pārmaiņām un kā sniegt jaunajai paaudzei prasmi radīt jaunas vērtības. Skolotāju profesijai jābūt izglītības tehnoloģiskās attīstības centrā, darot visu, lai stiprinātu skolotāju digitālās prasmes un spēju strādāt vidē, kur satiekas cilvēciskais un tehnoloģiskais.

Esam pamanījuši, ka ziņojumā iezīmēti riski un problēmas, lai sasniegtu ilgtspējīgas attīstības 4. mērķi. Akcentējams fakts, ka globāli trūkst vairāk nekā 40 miljonu skolotāju. Problēma aktuāla arī attīstītajās valstīs, turklāt tendence tikai pieaug. Svarīgi meklēt risinājumus, jābūt kompleksai pieejai: jāveicina profesijas prestižs, izaugsmes iespējas, profesionālais atbalsts, atalgojums. Kopumā svarīgi strādāt ar sabiedrību, lai stiprinātu profesijas pievilcību.

Ļoti svarīga ir sadarbība. Uz konsultatīvo padomi "Izglītība visiem" lūkojamies kā uz sadarbības platformu. Līdz šim tā darbojusies ar mērķi aktualizēt globālo dienaskārtību un kā tā sasaucas ar nacionālo jautājumu loku, bet redzam, ka varētu strādāt plašāk un nākotnē to veidot kā platformu, lai risinātu aktuālus Latvijas dienaskārtības jautājumus. Šobrīd sākam strādāt pie izglītības politikas ietvara – pamatnostādņēm. Svarīgi, lai izvērtējam topošā dokumenta galvenos uzstādījumus un vienojamies, kas jādara turpmākajos gados. Vienlaikus šī padome ir kā vieta, kur mēs –izglītības politikas veidotāji – saņemam kritisku atgriezenisko saiti, kas būtu jāmaina. Ceram uz auglīgu dialogu. Lai tas notiktu, pareizi jāveido un jāstrukturē darbs, lai padomes dalībnieki saprot, kas no viņiem tiek sagaidīts.

Ministre dod vārdu Karlosam Vargasam, lai dalītos ar galvenajām UNESCO ziņojuma atziņām.

4.

Turpinājumā **Karloss Vargass**, UNESCO Izglītības sektora Skolotāju nodaļas vadītājs, pauž UNESCO redzējumu, kā risināt izaicinājumus, ar kuriem saskaras skolotāja profesija visā pasaulē. Eksperts atsaucas uz tikko notikušo Santjago samitu, tā gala dokumentu – [Santiago konsensus](#), kā arī uz Izglītības pārveidošanas samitu 2022. gadā. Tajā tika spriests, kā pārveidot izglītību, lai sasniegtu to nākotni, ko mēs vēlamies, un kāda ir skolotāju loma, lai tas notiktu. Tika izveidots augsta līmeņa panelis, lai izstrādātu ieteikumus –kompasu, kas parādīs darāmos darbus. Saskaņoties ar skolotāju trūkuma un profesijas prestiža izaicinājumiem, šobrīd esam izšķirošā, bet arī labā brīdī, jo ir starptautiska vienošanās, ir ieteikumi, ir pierādījumi, kas strādā un kas ne, un ir mudinājums rīkoties – Santiago konsensus.

UNESCO globālais ziņojums rāda, ka 2030. gadā trūks 44 miljoni skolotāji, lai sasniegtu mērķi – nodrošināt pamata un vidējo izglītību visiem. Skolotāju trūkums ir arī Eiropas problēma. Skolotāju trūkst gan skaita ziņā, gan trūkst kvalificētu skolotāju. Eiropā ir augsts atbilstoši izglītotu skolotāju skaits, tostarp Latvijā, bet ir daudz citu izaicinājumu, piemēram, saistībā ar skolotāju izglītību, profesionālo izaugsmi, digitālajām tehnoloģijām un mākslīgo intelektu, multikulturālu un multilingvistisku mācīšanu, speciālo izglītību u.c.

Jāņem vērā demogrāfiskās izmaiņas, piemēram, sabiedrības novecošanās. Tuvāko piecu gadu laikā Latvijā, arī Lietuvā liela daļa skolotāju dosies pensijā, bet jaunieši nevēlas nākt strādāt profesijā. Iemesls – darba apstākļi, tostarp alga. Liela daļa skolotāju saņem mazāku atalgojumu nekā tik pat kvalificēti citu nozaru profesionāļi. Vai sabiedrība novērtē skolotājus kā sabiedrības intelektuāļus, kura viedoklī ieklausās? Trūkst arī dažādības – daudz sieviešu, taču līderu pozīcijās pārāk maz. Kultūru un valodu daudzveidība: vai skolotāju darba spēks atspoguļo to daudzveidību, kas ir klasē, sabiedrībā?

Valstis dažādi risina, piedāvājot labākas algas, pensiju mehānismu, mentoringu, atbalstu jauniem skolotājiem, ienākot skolā, iekšējās un ārējās apbalvojuma sistēmas. Investēt skolotājos ir ļoti svarīgi.

Turpinājumā Karloss Vargas sniedz dažus ieteikumus. Jāveicina dzimumu balanss un kultūru daudzveidība skolotāju vidū. Skolotājiem jāpiedāvā pastāvīgi līgumi, pilna laika darbs. Jāciena skolotāju autonomija – jāuzticas skolotājiem gan klasē, gan ārpus tās. Jāiesaista skolotāji izglītības politikas veidošanā. Jādomā ne tikai par vertikālām, bet arī horizontālām karjeras kāpnēm (Lietuvas piemērs).

Ir dažādi ceļi, kā kļūt par skolotāju: gan akadēmiskais, gan prakses ceļš. Jāstiprina profesionālā identitāte, skolotāju mužizglītība – tai jābalstās brīvprātības principā, jābūt pašvadītai. Jāatbalsta skolotāji posmā, kad tiek noslēgtas mācības un uzsākts darbs skolā. Nereti jaunie skolotāji sastopas ar dzīves izaicinājumiem – daudzveidība klasē, atšķirīgi mācīšanās stili.

Skolotāju darba grupa (*Teacher Taskforce*) izstrādājusi [dokumentu par mākslīgo intelektu](#) – kā tas var palīdzēt skolotāju profesijai, piemēram, kā atbalsts krīzes situācijās, arī ikdienas darbā, dodot vairāk laika pievērsties sociālajām mācīšanas formām. Tomēr centrā ir cilvēks un viņa vajadzības. Mākslīgais intelekts nevar iemācīt 21. gadsimta prasmes, kas saistītas ar empātiju, rūpēm, cieņu vienam pret otru. Var rasties maldīgs priekšstats, ka skolotājus var aizvietot. Mēs uzskatām, ka pašas galvenās izglītības funkcijas mākslīgais intelekts nevar nodrošināt. Var rasties kognitīvā atrofija – mākslīgais intelekts neprot pielāgoties situācijām, reālām vajadzībām klasē; tas nezina, kas ir skolēni, kā viņi jūtas. Ja tiek izmantoti tikai jau gatavi mākslīgā intelekta mācību materiāli, pastāv risks, ka tikai šaurs zināšanu lauks nonāks pie skolēniem. To ierobežo mākslīgajam intelektam pieejamo valodu, kultūru, zināšanu bāze.

5.

Turpinājumā sanāksmes vadītāja aicina konsultatīvās padomes locekļus uzdot jautājumus, izteikt viedokļus. Prezentācija – 2. pielikumā.

Mārite Seile lūdz komentēt, vai UNESCO nākotnes perspektīvā skolas strukturāli ir tādas, kādas tās ir šobrīd? Bērni klasē, skolotājs. Vai arī tiek modelēti scenāriji, kur skolēns nav fiziski skolā, citādi strukturējis mācīšanās procesu?

Karlos Vargass atbildi sniedz divās daļās. Vispirms, no mūžmācīšanās skatupunkta. Būtisks UNESCO koncepts – mūžizglītība, jau kopš 1972. gada. Šajā kontekstā tiek piedāvātas dažādas mācīšanās formās, ne tikai skola. Sekojot mūžmācīšanās principam, mēs mācāmies mūža garumā dažādās vietās – muzejā, bibliotēkā, sporta zālē. Mācīšanās ir daļa no dzīves. Skolas nav vienīgās vietas – ar vai bez tehnoloģijām –, kur mācīties.

Svarīgi ir tas, ka mēs mācāmies dažādu iemeslu dēļ. Daudzus gadus skolu darbs strukturēts tikai ap kvalifikācijas iegūšanu. Bet mēs mācāmies ne tikai kvalifikācijai, būtisks iemesls ir arī socializēšanās. Tā ir identitātes, pienākumu veidošanās. Mēs veicinām mūžmācīšanos – ne tikai skolā, bet visur.

Tomēr mēs runājam par izglītības pārveidošanu, skolas evolūciju. Covid19 bija piemērs, kad mācīšanās kļuva digitāla. Ja izglītība kļūst digitāla, mēs zaudējam attiecības, socializāciju. Tā nevar būt vienīgā forma. Tai jāpievieno citas formas. Ir ētikas, privātuma apsvērumi. Tajā pašā laikā mācīšanās kopienas var būt digitālas, starptautiskas, var dalīties ar labo praksi. Veids, kā šobrīd strādā skola, kad cilvēki grupēti klasēs pēc vecuma, ir radies pirms 200 gadiem. Ir atklāts jautājums, ko, kuram un kad ir jāmacās. Vai cilvēki jāgrupē pēc vecuma vai kompetences?

Rūdolf Kalvāns piezīmē, ka tieši šobrīd Saeimas atbildīgā komisija ar ministriju diskutē par kombinētām mācībām, kas būtu gan tehnoloģijām bagātas, gan klātienē vai attālinātas, tiešsaistē kādā tehnoloģiju centrā vai tml.

Dace Melbārde lūdz ekspertam precizēt viņa izpratni par skolotājiem kā zināšanu radītājiem (*knowledge producers*), kā arī viedokli par kombinētām karjerām, kur, piemēram, jau izglītoti cilvēki daļu sava laika pavada skolā kā skolotāji.

Atbildot uz jautājumu par skolotājiem kā zināšanu radītājiem, **Karloss Vargass** akcentē, ka ir jāprecizē tas, ko mēs saprotam ar zināšanām. Pētniecība ir ne tikai akadēmiskas ekspertu grupas, tā var notikt arī praksē. Skolotāji, kuriem ir attiecīgas zināšanas un laiks refleksijai, var sniegt lielu pienesumu izglītības pētniecībai, politikai, lēmumu pieņemšanai. Skolotāji var veidot metodiskos materiālus, to repozitoriju, var piedalīties mācību satura pilnveidē. Šīs zināšanas ir būtiskas viņiem un arī veicina skolotāju prestižu.

Atbildot uz otro jautājumu, ir valstis, kurās par pienākumu tiek noteikts arī mācīt. Ir atbalsta programmas tiem, kas māca. Piemēram, atbalsts studentiem, stipendijas. Ideāli, ja varētu zināšanas līdzsvarot un daļa sabiedrības varētu veltīt laiku, lai mācītu. Ir piemēri – atvērto durvju skolas, kur praktiski nāk mācīt.

Kristīne Niedre-Lathere atzīmē, ka viens no skolotāju sagatavošanas izaicinājumiem ir tas, ka izglītojamo profils ir mainījies. Arī augstskolu mācībspēkiem trūkst reālās pieredzes. Skolotāji, nonākot skolas vidē, saskaras ar zināšanu trūkumu, nepieredzētām grūtībām un, nesaņemot atbalstu, pamet darbu. Tas ietekmē arī profesijas prestižu.

Karloss Vargass piekrīt šim novērojumam. Tas ir saistīts ar prakses trūkumu, un būtu labi, ja mācībspēkiem būtu ikdienas pieredze. To var dažādi risināt. Jāzina, kāda ir klase, kādas ir

skolēnu vajadzības, kādi ir skolēni. Skolotāju prakse izgaismo izaicinājumus. Viens veids – skolotāji izzina situāciju, veic izpēti, otrs – ieklausīties jau esošo skolotāju viedoklī. Sociālais dialogs ir ļoti svarīgs – Rūdolfa Kalvāna prezentācijā minēts, ka Latvijā ir stipra pedagogu arodbiedrība. Santiago konsensus – viens no uzstādījumiem, ka vairāk jāieklausās skolotājos.

Mārīte Seile min, ka UNESCO ziņojumā uzsvērts, ka jāatbalsta dažādi ceļi, kā kļūt par skolotāju. Jāuzlabo sagatavošanās programma, vairāk prakses, bet pilnībā sagatavot reālajai situācijai nav iespējams. Tomēr, runājot par to, kā šobrīd kļūt par skolotāju, kāds ir eksperta skatījums uz iestājekšāmenu profesijā (*entry examination*), jo šobrīd ir kvalifikācijas – studiju noslēguma eksāmens.

Karloss Vargass uzsver, ka ir dažādi ceļi, kā iekļūt profesijā, piemēram, jau izglītoti cilvēki, kas var veltīt savu laiku. Katram ir kādas zināšanas, prasmes. Viens ceļš – akadēmiskais. Maģistrantūra. Bet ir arī otrs variants, ja viņi pierāda, ka viņiem ir kompetence. Mācīšanās no pieredzes. Ir iespējas validēt, akreditēt šīs pieredzes. Tas bagātinātu izglītību.

Kaspars Kravinskis norāda, ka ir pieejami daudz būtiski dati, tomēr skolotāju prestižam vēl nav sava mērījuma. Kā eksperta redzējumā piesaistīt jaunus talantus? Kā veicināt profesijas prestižu Latvijā – īpaši digitālās transformācijas laikā?

Karloss Vargass atzīmē, ka tika minēts svarīgs punkts par indikatoriem, ko šobrīd varam vai nevaram mērīt. Prestižs šobrīd netiek mērīts. Taču Santiago konsensus dokumentā dalībvalstis lūdz dažādas lietas, tostarp tika prasīts UNESCO izstrādāt jaunus indikatorus – par statusu, par darba apstākļiem. Tādi drīz taps. Mums ir aplēses, piemēram, varam izmantot algas lielumu, cik liels ir konkurss uz skolotāja vietu augstskolā, darbam skolā vai cik daudz skolēnu pēc vidusskolas vēlas kļūt skolotāji. Tas nav tikai valdības jautājums, bet arī sabiedrības jautājums. Visiem ir sava loma, lai skolotāju novērtētu kā svarīgu profesiju. Kā vecāki un vecāku organizācijas redz skolotājus, vai viņu darbs ir novērtēts? Sabiedrības novērtējums skolotājiem – to varam kopīgi audzēt. Kā mēs sadarbojamies ar skolām, skolotājiem? Ko mēs prasām no skolotājiem? Kā novērtējam viņu autonomiju un iesaistām lēmumu pieņemšanā? Sadarbība ir būtiska. Algas, dažādas svinību dienas, balvas. Mazas lietas, soli pa solim. Senajās civilizācijās skolotāja loma – gudrības nesēji. Šī cieņa jāatgūst, skolotājiem atkal jākļūst par sabiedrības intelektuāļiem. Tas ir sabiedrības nākotnes jautājums.

Sanāksmes turpinājumā ministre lūdz **Lauru Treimani** sniegt ieskatu Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas – OECD TALIS pētījumā, kas apseko skolotāju, pedagogu viedokli par mācību vidi un izaicinājumiem. Padomes sanāksme norises dienā dati vēl nav publiski pieejami.

Runājot par tendencēm – trauksmes signāliem, mēs skatāmies uz skolotāju profilu: vidējais skolotāju vecums ir 50 gadi un ar tendenci pieaugt. Pieaug arī to cilvēku skaits, kuram skolotāju profesija ir otrā karjera. Mākslīgā intelekta dimensijā pozitīvā ziņa: Latvijas skolotāji ir atvērti tā izmantošanai, īpaši jaunie pedagogi. Ir bažas, kā tehnoloģijas ietekmēs skolēnu labbūtību un var novērst no mācību mērķiem.

Mācību procesa organizācija: lai gan pieaug darba apjoms pedagogiem, nostrādātais stundu skaits ir mazāks nekā citās Baltijas valstīs. Vēl tradicionāli, ja uzskatām, ka Latvijas pedagogi ir pārbirokratizēti, tad patiesībā Latvijā ir salīdzinoši ilgs tas laiks, ko var pavadīt mācību darbā. Citās OECD valstīs administratīvie pienākumi prasa vairāk laika. Latvijas pedagogi norāda, ka sagatavošanās darbs stundām, atbildība par skolēnu sekmēm rada stresu. Izaicinājums ir disciplīna klasē. Stresu rada arī sekošana pašvaldību un skolas līmeņa pārmaiņām, pastāvīgais pārmaiņu process.

Darba nosacījumi, atalgojums: Latvijas skolotāji salīdzinoši apmierināti ar darba nosacījumiem (80%, neietverot atalgojuma jautājumu), bet zema ir apmierinātība ar atalgojumu. Kopumā ir motivēti strādāt. Neliela dinamika atalgojuma jomā ir, nedaudz augusi arī apmierinātība ar atalgojumu.

Latvijā viens no augstākajiem radītajiem pedagogiem zem 30 gadiem, kas plāno pamest profesiju, – gandrīz 50%. Tie ir trauksmes zvani, kam vēršīsim uzmanību. Nepieciešams atbalsts jauniešiem pedagogiem. Tendence arī citās vecuma grupās apsvērt profesijas pamešanu. Kontekstā ar UNESCO samitā pausto – jāmaina attieksme pret skolotājiem. Jāsaprot, kurš ko pamet: skolotāji pamet profesiju vai sabiedrība pamet skolotājus? Skolotāji grib strādāt, bet vai mēs viņiem dodam šīs iespējas? Turpināsim strādāt, lai skolotāju profesija atgrieztos statusā, kuru tā ir pelnījusi.

Liene Voronņenko raksturo darba tirgu kā specifisku komūnu, kurā valda noteikti pamatlukumi, kas neattiecas uz izglītības nozari. Jāapzinās, ka ir kritiski svarīgi noturēt esošos pedagogus. Tas veidos lielāku darba spēka apjomu nekā jaunpienācēji. Tas, ko valsts varētu darīt, parūpēties par darbaspēka veselības kvalitāti: ne visās pašvaldībās ir pieejama veselības apdrošināšana. Tas norāda uz profesijas pārstāvju savstarpējo nevienlīdzību, jo, piemēram, valsts pārvaldē izglītības profesionāļiem ir apdrošināšana. Prezēntācijā minētajiem 20 – 30 tūkstošiem pedagogu tas izmaksās 9 –15 miljoni, bet stiprinās skolotāju sajūtu, ka valsts par viņiem rūpējas neatkarīgi no pašvaldības.

Otrs jautājums, kā atbalstīt jaunus speciālistus, kam, uzsākot darbu, iespējams jau ir ģimene, partnerattiecības. Kādas būs iespējas partnerim atrast darbu. Ja tagad dodam grantus inženieriem, ģimenes ārstiem, nākotnē vajadzētu dot jauniešiem skolotājiem (Austrālijas piemērs). Noslēgumā, runājot par prestižu, tas veidojas no mūsu retorikas kvalitātes. Ja diskutē, vai, aprēķinot atalgojumu, runa ir pat 40 vai 60 minūšu stundu, tas sagrauj jebkura skolotāja sajūtu, ka viņš tiek vērtēts primāri kā speciālists, nevis tikai kā resurss.

Līga Bērziņa, atsaucoties uz izstrādāto kvalifikācijas darbu “Vardarbība pedagogu vidū un korelācija ar darba stāžu”, uzsver, ka jaunie pedagogi ļoti cieš no pedagogiem ar augstu darba stāžu un ir ļoti svarīgi, cik iekļaujoša ir skola. Tas ir tieši saistīts ar to, cik ilgi noturēsies jaunais pedagogs. Jauniešiem pedagogiem ir arī grūti pateikt nē, nospraust robežas, tādēļ cieš mācību process, arī skolēni.

Vita Brakovska, uzdodot sev jautājumu, vai būtu šodien gatava nolikt visus darbus malā un ar doktora grādu inženierzinātnēs iet skolā un mācīt ekonomiku un sociālās zinības. Atbilde ir nē, bet vienu dienu nedēļā būtu gatava veltīt Latvijas sabiedrības nākotnei. Uzklusot eksperta redzējumu par līgumskolotājiem, saprotam, ka šis nav ilgtermiņa risinājums, bet var būt pagaidu risinājums dažiem mācību priekšmetiem.

Otrkārt, Vita Brakovska akcentē līdzatbildību. Katrs esam atbildīgs par to, kas ar mums notiek. Ja pedagogs stāv auditorijas priekšā un spēj pasniegt zināšanas tā, ka jaunieši saprot, ka, piemēram, kļūstot par mehatroniķi, var saņemt lielu algu, ir cita mācīšanās atdeve. Vēršos pie industrijas, viedokļu līderiem industrijā ir jāpalīdz.

Aurēlija Ieva Druvieta aicina vērēt uzmanību uz medijpratības jautājumu, kas ir ārkārtīgi būtisks. Medijpratības kompetence ir daudzšķautņaina. Kā to apgūt jaunajam pedagogam? Labs piemērs ir Latvijas Universitātes kurss medijpratībā jauniešiem pedagogiem – sniegtas pamatzināšanas, domāšanas instruments, bet tam seko uzvedības daļa. Nepārtraukti jāaug, jāpilnveidojas. Jāmainās skolotāja identitāte –skolotājs kā mācīšanās kopienas veidotājs, kurš drīkst arī nezināt un kopā mācīties. Otrā būtiskā joma, latviešu valoda. Jāstiprina jauno pedagogu zināšanas.

Gunita Kovaļevska uzsver tēmas aktualitāti un nozīmīgumu, norādot, ka gribas cilvēciski meklēt risinājumus un pirmos soļus, kā mēs šo ziņojumā pausto ideju par domāšanas maiņu ieviestu mūsu skolās. Ja ilgstoši esam dzīvojuši ar domu, kā notiek process, kāda ir mūsu loma tajā, kā pašiem mainīt domāšanu? Esam ieslīguši no vienas puses, prasībās, no otras vajadzībās, bet visas vajadzības nekad nevarēs pilnībā apmierināt. Pedagogi tiek pretnostatīti bērniem un vēl vecākiem: rodas trīs frontes un dialogs neveidojas. Ne tikai bērniem jāmaina daudzādība, iekļaušana, cieņpilna komunikācija, bet arī vecākiem un skolotājiem.

Vārdiem ir nozīme, un tas, kā profesija runā par sevi un sevi identificē, arī tam ir liela nozīme. Ja pedagogs saka, ka darbs ir slikts, man šeit ir grūti, jo viss ir slikti, tas neveicina esošo pedagogu palikšanu, skolas mikroklimatu un jauniešu vēlmi ienākt profesijā. Izsaka vēlējumu konsultatīvajai padomei tālāk strādāt pie jautājuma, kā šo domāšanas maiņu veicināt Latvijā.

Jeļena Vēdiščeva, turpinot domu par dialogu un cieņpilnu komunikāciju, izceļ prezentācijā minēto par sociālo atzīšanu. Vecākiem ir citas gaidas no skolotājiem, nekā Izglītības un zinātnes ministrijai un valstij. Vecāku redzējumā – skolotājs ir bērnu pieskatītājs, kas risinās visas problēmas. Jārod vienošanās ar sabiedrību, jāmeklē kopīga izpratne, domāšana. Jāstāsta, ko dara skolotājs, kā palīdz, kāda viņa loma. Saistībā ar latviešu valodu un medijpratību. Ziņojumā pausts, ka mācībspēki ne vienmēr atspoguļo kultūras, lingvistiskās daudzveidību. Latvija atrodas unikālā situācijā, vienotas skolas modelī. Ģeopolitisku apstākļu dēļ vienā valodā un programmā mācās dažādu kultūru un tautību pārstāvji, kurus vieno latviešu valoda. Jaunam skolotājam, ienākot klasē, trūks kultūras izpratnes, valodu izpratnes. Kā strādāt ar kulturāli nevienādīgu klasi? Nepieciešams atbalsts, citādi jaunie skolotāji nobīstas. Pedagogi mākslīgajā intelektā saskata palīgu, lai sagatavotos stundām, tostarp sagatavotu diferencētu stundu, patērējot mazāk laika. Tomēr mākslīgais intelekts priekš skolotāja kritiskās domāšanas ir risks un tikai mākslīgais intelekts un skolotāja galva kopā var veikt uzdotu.

Kaspars Kalviņš iezīmē divas jomas, kurās pedagogiem nākotnē var būt būtiska loma un kas šobrīd netiek novērtētas. Pirmkārt, datu radīšana. Ja domājam par personalizētu izglītību, personalizētu pieeju, nav labāka datu avotu kā skolotāja vērojums, piezīmes. Tehnoloģijas uzdevums padarīt datu vākšanu vienkāršu. Dati par bērnu un par izglītības saturu – ko un kā mācām. Otrkārt, skolotājs – eksperimentētājs. Kā mēs varam eksperimentēt un atrast ko jaunu? Skolās izmēģina jaunus rīkus un risinājumus. Izaicinājums – autoritāte. Kādreiz skolotājs bija gudrības avots un tādējādi veidojās viņa autoritāte. Šobrīd – īpaši augstskolās – grūti šo lomu ieņemt, jo zināšanu avots atrodas kaut kur ārpusē. Jautājums, ko varam pievienot tādai, kas padara mūs vērtīgus? Dzīves pieredze un tas, kā paši mākam tehnoloģijas lietot.

6.

Noslēgumā izglītības un zinātnes ministre lūdz **Karlosu Vargasu** reflektēt par dzirdēto. Viņš pateicas par iespēju uzklaut dažādos viedokļus un atzīmē, ka paustas daudzas idejas, ko var ietvert izglītības politikā. Pauž gatavību sniegt UNESCO atbalstu, kā arī dalīties ar Latvijas pieredzi kādā no nākamajiem ziņojumiem.

Noslēgumā **Dace Melbārde** akcentē, ka šodien uzsākta nozīmīga diskusija, iezīmēts plašs problēmu lokš. Nepieciešama sistēmiska pieeja skolotāju izglītošanā un profesionālajā pilnveidē, sadarbojoties augstskolām un NVO. Kopīgi jādomā, kā veicināt skolotājos mūžizglītības domāšanas veidu. Tiks strādāts pie jauna finansējuma veida skolām, lai būtu taisnīgs atalgojums visiem skolotājiem, pēc vienotiem principiem. Skolām nepieciešams papildu atbalsta personāls.

Izglītības un zinātnes ministrija uzsver sadarbības un dialoga nozīmi gan ar LIZDA un citām skolotāju organizācijām, gan vecāku organizācijām un plašāku sabiedrību. Strādājot kopā, rodas labākie risinājumi. Arī konsultatīvā padome nākotnē plāno strādāt ciešāk un biežāk.

Protokolēja: Ilze Dalbiņa-Sarma

Pielikumi:

1. Prezentācija "Teacher at a Focus", Rūdolfs Kalvāns, Izglītības un zinātnes ministrijas Izglītības departamenta direktors.
2. Prezentācija "Global Report on Teachers", Karloss Vargass, UNESCO Izglītības sektora Skolotāju nodaļas vadītājs.

Pieejami šeit: <https://failiem.lv/u/ux6uzjk29y>

Konsultatīvās padomes "Izglītība visiem" locekļu ierosinājumi skolotāju trūkuma mazināšanai, profesijas prestiža celšanai

Kopsavilkums

- 1) Atbalstīt dažādus ceļus, kā var kļūt par skolotāju: no akadēmiskā līdz praksē balstītam.
- 2) Noturēt esošos skolotājus darba tirgū, piemēram, piedāvājot visiem valsts veselības apdrošināšanu.
- 3) Atbalstīt jaunos pedagogus, piemēram, ieviešot grantu programmu (līdzīgi kā inženieriem, jaunajiem ārstiem).
- 4) Sniegt atbalstu jaunam pedagogam, ienākot skolā, ne tikai pirmos mēnešus, bet ilgāku periodu. Jāpalīdz veidot iekļaujoša skolas vide – darbs arī ar pieredzējušiem skolotājiem, skolas mikroklimatu.
- 5) Aicināt skolotāju trūkumu īslaicīgi mazināt ar līgumskolotājiem – cilvēkiem, kas strādā citā nozarē, bet ir gatavi savu laiku veltīt darbam skolā.
- 6) Uzmanīt industrijas pārstāvjus, lai plašāk iesaistās izglītības nozīmes uzsvēršanā. Izglītība kā priekšnoteikums labi apmaksātam darbam.
- 7) Atbalstīt skolotāju pilnveidošanos medijpratības jautājumos un mākslīgā intelekta tēmās. Stiprināt jauno pedagogu latviešu valodas zināšanas.
- 8) Mainīt domāšanu par izglītību kā procesu, kas ir nebeidzams un turpināms visa mūža garumā. Veicināt mūžmācīšanās domāšanas veidu.
- 9) Veidot kopīgu izpratni sabiedrībā par skolotāja darbu, lomu, izglītības nozīmi.
- 10) Atbalstīt skolotājus darbā multikulturālā, multilingvistiskā vidē.
- 11) Informēt skolotājus par mākslīgā intelekta iespējām un arī riskiem izglītībā.
- 12) Pievērst uzmanību nākotnē būtiskām skolotāja lomām – datu radītājs un eksperimentētājs.
- 13) Veidot cieņpilnu, pozitīvu komunikāciju par skolotāja profesiju šodien un nākotnē.
- 14) Aicināt skolotājus veidot pozitīvu profesijas tēlu un stāstīt labo pieredzi, kas veicinās profesijas prestižu un jaunu skolotāju piesaisti.